

HET PROBLEEM VAN VERNIEUWING EN ONTWIKKELING

LES IX.

S Y N T H E S E.

Als je op het ogenblik de verschijnselen in de wereld ziet, iets wat wij u regelmatig aanbevelen, dan zult u wel tot de conclusie zijn gekomen dat machtsstrijd en afpersingspraktijken tegenwoordig overal de overhand hebben. Dat is op zichzelf niet te verwonderen, maar er zijn enkele eigenaardigheden te melden, b.v. dit:

Wij hebben de laatste tijd in verscheidene landen voorbeelden gezien van overeenkomsten tussen arbeiders (inclusief hun bond) en werkgevers waarbij regeringen hebben geprobeerd die overeenkomsten af te keuren en om er iets anders van te maken. Dat geeft aan dat we te maken hebben met twee verschillende structuren.

De eerste is een theoretische structuur die vaak zeer dogmatisch te werk gaat.

In de tweede plaats hebben wij te maken met een samenwerkingsstructuur die voor de eerste structuur weer niet aanvaardbaar is, maar die op zichzelf toch langzaam maar zeker een soort samensmelting laat zien van partijen die een lange tijd tegenover elkaar hebben gestaan.

Dit is nu toevallig op het gebied van arbeid, maar op velerlei terreinen zien wij soortgelijke zaken optreden. Ook wat kennisoverdracht betreft zijn er een aantal eigenaardigheden te constateren. Om u een voorbeeld te geven:

Er worden in landen als de U.S.A. en landen als Frankrijk en Rusland door de regeringen bijna wanhopige pogingen gedaan om te voorkomen dat wetenschappelijke resultaten en ontdekkingen naar anderen doorsijpelen. Gelijktijdig zien wij dat wetenschappers over de gehele wereld soms langs de meest krankzinnige kanalen hun gegevens onderling zijn blijven uitwisselen. Er is dus weer een tegenstelling tussen de machtsstructuur en in dit geval het begrip wetenschappelijkheid. Wij kunnen aan de hand van deze voorbeelden ons een klein beeld gaan maken omtrent de toekomstige ontwikkeling.

In de eerste plaats: Samenwerking is noodzakelijk. Maar samenwerking heeft alleen zin, indien alle factoren door een voldoende aantal mensen kunnen worden overzien. Daarom zal het noodzakelijk zijn dat we steeds meer allrounders krijgen. Mensen, die op elk terrein van wetenschap, van bepaalde technieken, van bepaalde wetenschappen hoe dan ook overzicht hebben. Die dus in staat zijn om de gegevens van de verschillende takken en ontwikkelingen samen te voegen en te zien waar deze elkaar kunnen aanvullen en hoe zij elkaar kunnen stimuleren. In beginsel zou een dergelijke ontwikkeling zich op dit moment al moeten afspelen. Er zijn trouwens al enige aanwijzingen. In de betrekkelijk nieuwe

wetenschap van de robotica vinden wij inderdaad al de neiging om algemeen ontwikkelde mensen boven de specialisten te stellen en zo te komen tot een samenvoeging van gegevens die anders afzonderlijk een wat dor bestaan zouden leiden.

Wij zien op andere gebieden hetzelfde. Maar er is meer. Als tweede punt voorzie ik in de toekomst steeds meer noodzaak tot samenwerking juist tussen gewone mensen. Op het ogenblik is de stelling helaas nog heel vaak: 'I'm allright, Jack'. Met andere woorden: mij gaat het goed en zie jij maar hoe je aan je trekken komt. Maar als men gaat begrijpen hoezeer men met elkaar verbonden is, dan zal men elkaar helpen. Dat is veel belangrijker dan elke regeringsstimulans, elke subsidiëring of wat dan ook.

Mensen die elkaar helpen en die voor elkaar en met elkaar de meest passende systemen ontwikkelen voor het onderlinge verkeer mogen dan weliswaar dingen doen die voor de machthebbers niet zo aanvaardbaar zijn, maar daarvoor in de plaats scheppen ze wel een hechte samenwerking met ook een veel grotere veerkracht. Ze kunnen namelijk abrupte veranderingen op korte termijn opvangen; iets wat 'n regeringssysteem meestal niet kan. Ik neem aan, dat ook deze ontwikkeling op het ogenblik gaande is.

Het is natuurlijk krankzinnig om hier nu te zeggen: Er is in Nederland ook al een gemeente die wil beginnen met volksraadpleging. Dat klinkt dan net alsof je reclame maakt. Maar is het eigenlijk niet beter dat een volk op de punten, die het volk direct aangaat, zelf mee kan beslissen? Ik weet het, er zijn heel veel nadelen aan verbonden, o.a. de reactiesnelheid wordt minder, er zullen onzinnige beslissingen uitkomen die voor de regeerders onaanvaardbaar zijn. Maar aan de andere kant, de regeerders staan in dienst van het volk. Misschien zou het volk de toestemming moeten hebben om zijn eigen fouten te maken en niet slechts om het slachtoffer te zijn van de fouten van anderen.

Ik voorzie dat binnen tien jaar dit systeem van volksraadpleging, overigens in verschillende vormen en op geheel verschillende manieren, hand over hand zal toenemen. Ik ben er ook van overtuigd, dat de raadplegingsmethodiek niet te vergelijken zal zijn met b.v. het systeem dat Zwitserland kent, maar dat er geheel nieuwe methoden worden ontwikkeld die in vele gevallen doen denken aan de wijze waarop men in de U.S.A. senatoren e.d. probeert te beïnvloeden. Dat is de kwestie van de brieven-campagne zoals u weet. Deze is mede bepalend voor de houding, die een dergelijke staatsman aanneemt in een nationale samenkomst. Dit op zichzelf is hoop gevend. Want geen volk wil oorlog. Geen gewoon mens wenst dat de helft of tenminste 1/3 van het volksinkomen wordt besteed aan allerlei super de luxe wapens terwijl er eigenlijk al genoeg is.

Steeds meer gewone mensen gaan ook beseffen dat er verbijsterende luxe zaken zijn die men zich in bepaalde delen van het leger of marine op zichzelf aanvaardbare gronden toeëigent, terwijl dat overbodig is. Een van de bekendste voorbeelden uit de laatste tijd:

Een Amerikaans marine-commendant had speciale asbakjes nodig voor de vliegtuigen van een vliegkampschip. Die heeft hij laten ontwerpen volgens ideale normen. Hij heeft ze ook besteld. Die asbakjes moesten \$ 200.- per stuk kosten. Nu blijkt achteraf dat ze ook voor \$ 50.- geleverd kunnen worden en dat bij grote bestellingen de kosten waarschijnlijk tot \$ 2.- terug zouden lopen. Ik noem dit als een enkel voorbeeld. Als de mensen daarmee worden geconfronteerd, zijn ze het er niet mee eens; dan gaan ze anders denken.

Wat wij in deze tijd zeker niet over het hoofd mogen zien is in de eerste plaats een aanmerkelijke mentaliteitsverandering, ook ten aanzien van wat men noemt het paranormale, het mystieke, het religieuze. Als wij kijken naar wat hier gebeurt, dan valt allereerst op dat er heel

veel mensen zijn die nog steeds leiders zoeken.

In de tweede plaats, dat steeds grotere aantallen mensen zich zelfstandig gaan maken. Bepaalde technieken die ze hebben geleerd en bepaalde geloofsnormen wel blijven hanteren, maar zich onttrekken aan een gezag, aan een absolute leiding. Of om het heel eenvoudig te zeggen: In plaats van te luisteren naar de z.g. deskundigen luistert men naar zijn innerlijk en eventueel naar de stem van God voor zover men meent die te horen.

Dat kan belangrijk zijn, omdat het wegvallen van gezag tevens betekent: het wegvallen van een bepaalde soort mensen uit deze geestelijke samenleving.

Ik heb niets tegen orthodoxie. Orthodoxie is een bekend verschijnsel. Ze zal overal daar voorkomen waar bepaalde instanties of lichamen hun eigen macht en discipline zo goed mogelijk willen handhaven. Dat is nu eenmaal het wezen van de orthodoxie. Maar zelf orthodox zijn is iets anders dan de gehele wereld onderwerpen aan regels die in feite achterhaald zijn.

Op dit ogenblik nemen nog steeds de krachten toe die de mens innerlijk stimuleren. Bij de een krijgt het de vorm van denkbeelden. Bij de ander wordt het de een of andere praktijk; het gebruik van paranormale gaven en mogelijkheden. Bij weer anderen wordt het eerder een verandering in hun gedachtenwereld. Ook dit proces zal kunnen leiden tot een mogelijkheid om elkaar te begrijpen.

Denkt u maar aan de manier waarop nog niet zo lang geleden in Nederland katholieken en protestanten tegenover elkaar stonden. Je had de katholieke geitenfokkers, je had de gereformeerd geitenfokkers en ook nog de doopsgezinde geitenfokkers. En o wee, als een fokdier van de ene vereniging door de andere zou worden gebruikt; dat was gewoon zonde. Daar moeten wij van af.

Wij praten over oecumene. Maar wij kunnen ze pas bereiken, als de mensen niet meer letten op de verschillen, maar eerder gaan begrijpen hoe ieder op zijn eigen manier geestelijk iets kan produceren, iets belangrijks tot stand kan brengen. Ik zie dit in de nabije toekomst toch wel toenemen.

Dan kunt u ook zeggen: Ja, maar dan het voetbalgeweld. Inderdaad, er zijn heel veel mensen die hun gevoel van minderwaardigheid afreageren door een abnormale agressiviteit en die in feite het uitoefenen van terreur ervaren als een compensatie voor hun onbetekenendheid. Dat is altijd zo geweest. Dus dit zijn verschijnselen, die samenhangen met de maatschappelijke structuren, de economische tendensen en wat dies meer zij. Maar daar achter staat toch steeds weer begrip. Begrip dat niet, zoals lange tijd het geval is geweest, gelijktijdig een je verontschuldigen, bijna een distanciëren is.

Als iemand mystieke gaven heeft en hij gebruikt ze maar hij slaat zijn vrouw, dan zegt men: Wat mystiek betreft, kan ik met je overeenstemmen en dan kunnen wij samen misschien nog betere begrippen bereiken, maar je hebt je vrouw afgerost, ik zal jou ook even nemen. Dat klinkt vreemd, maar je moet de zaken kunnen scheiden.

Als iemand door een godsdienstige opvoeding komt tot een bepaalde vorm van extremisme - dat komt voor - dan kunnen we wel begrijpen hoe hij daartoe komt en dan hebben we twee antwoorden.

Het eerste is: Begrip voor die mens en zijn achtergrond.

Het tweede is: Eenvoudig zorgen voor de orde zodat hij zijn trekken thuis krijgt.

Ik meen, dat die mentaliteit de laatste tijd sterk is toegenomen.

Vroeger was het: de misdadiger deugt niet. Het arme slachtoffer!

Toen werd het: Ach, de misdadiger moet begrepen worden. Hij is eigenlijk zelf ~~meer~~ ziek dan schuldig. De gemeenschap is daar schuld aan. Men liet

het slachtoffer aan zijn lot over. Nu begint men langzamerhand te begrijpen dat slachtoffer en misdadiger in feite twee kanten zijn van dezelfde zaak. Het slachtoffer is over het algemeen min of meer mede schuldig en de misdadiger is niet volledig schuldig. Maar we moeten eerst het slachtoffer beschermen, opdat de misdadiger kan begrijpen in hoeverre hij de grens heeft overschreden.

Het zijn vervelende dingen, ik geef het graag toe. Maar als we naar een harmonie toe willen gaan en dat zal toch in de komende tijd moeten gebeuren, als de mensheid niet aan zichzelf te gronde wil gaan, dan kan dat alleen vanuit dit begrip. Het samenkomen van zeer verschillende denk- en leefwerelden die wel degelijk zichzelf kunnen verdedigen tegen elke aantasting, maar die gelijktijdig in anderen dezelfde mogelijkheden, hetzelfde recht erkennen.

Er is iemand geweest die heeft gezegd: 'Het zou beter zijn, als minder mensen minder gewichtig zouden spreken, dan zouden er meer mensen luisteren.' Dat geldt voor ons waarschijnlijk ook. Wij praten misschien ook teveel. Maar pas als je naar de ander kunt luisteren, kun je de ander begrijpen. Eerst als je de ander kunt begrijpen, kun je juist reageren. Het wonderlijke is, dat daar geen regels of wetten voor zijn.

De ene misdadiger is gewoon a-sociaal; die is toevallig geboren zonder geweten zoals dat heet. De andere misdadiger is misschien door omstandigheden daartoe gedreven. De derde heeft zijn misdaad ondanks zichzelf begaan. Dat zijn drie verschillende soorten. Dat hebben we in de gewone samenleving ook.

Mensen, die hard zijn tegen anderen, zijn soms hard omdat ze niet anders kunnen. Soms zijn ze hard, omdat ze daarmee duidelijk maken hoe belangrijk ze zijn. En soms zijn ze alleen hard op die punten waarvoor zij geen verantwoordelijkheid kunnen dragen. Zij schuiven anderen dan hun persoonlijke verantwoordelijkheid toe. Dat laatste is natuurlijk de beste vorm.

Wat betreft de geestelijke ontwikkelingen, wij hebben daar al zo vaak over gesproken. Zeker, er zullen steeds meer mensen zijn die ook de wereld van de geest gaan begrijpen en bepaalde dingen uit de wereld van de geest praktisch kunnen gebruiken in hun eigen wereld. Dat is erg leuk, maar het verandert er niet veel aan.

Er zal natuurlijk tegen een dergelijke geestelijke invloed een groot verweer komen. Ik vermoed, dat dat al binnen een paar jaren zal losbarsten. Want je kunt tegen een geest niet zeggen: Heeft u nog nooit Campari gedronken? Je kunt ook niet zeggen: Die auto is de beste. De geest zegt dan: Ik heb het niet over de auto die zo mooi is. Ik heb het over een aangepast vervoermiddel, dat is iets anders.

Die geest leeft in een andere wereld. Hij kijkt anders. Maar als die geest invloed krijgt, zal hij dan niet de mensen ertoe brengen om meer te denken in doel, in noodzaak, in gebruikswaarde dan te denken in termen van modieus zijn, van aanzien, prestige hebben en dergelijke? Ik denk het wel. Ook daar moeten we toch ergens een overbrugging voor vinden.

Je kunt deze wereld met haar reclamewaanzin, met haar productie-indigestie nu eenmaal niet een, twee, drie omschakelen naar een wereld, die vanuit een geestelijk standpunt nauwelijks gezond is. Je zou dus moeten komen tot een punt waarop de reclame nog blijft bestaan, waarop de in feite overbodige productie nog door kan gaan, maar waardoor de selectiviteit van de koper en zijn waardering niet meer een technische is, maar eenvoudig een menselijke. Dan zullen er mensen zijn, die zullen begrijpen wat de normen zijn die ook in een geestelijke wereld bestaan en die vanuit een begrip voor die normen, een begrip voor de verschillende psychologische achtergronden van de massa en van de doorsnee-mens

de juiste benaderingen kunnen vinden in de reclame maar gelijktijdig ook een betere productvoorbereiding in de industrie. Dan kom je een eind verder.

De mensen denken vaak: ach, de toekomst. Als Aquarius er maar eenmaal is, dan zal het goed gaan. Maar ja, Aquarius is nu eenmaal een Waterman. U weet zelf hoe het te keer kan gaan als het 5 dagen achter elkaar regent. Stel je voor, dat het 2000 jaar duurt!

Dan ga je begrijpen: Aquarius geeft wel bepaalde impulsen, maar de broederschap die men verwacht, de wereld waarin de een de ander liefheeft zonder meer, die bestaat eenvoudig niet. Wat bestaat, is een wereld waarin geestelijke elementen in voortdurend sterkere mate worden toegevoegd aan de materiële structuren zoals ze nu bestaan. En als je daar naar kijkt, dan moet je zeggen: Mensen, er blijven evenveel strijden en verschilpunten over als vroeger, alleen de benadering ervan wordt een andere.

Er zal nog net zoveel haat en nijd op de wereld zijn als vroeger, maar de manier waarop men ermee werkt, zal een andere zijn. Dan krijgen we dus, zoals dat deftig heet, geen verandering in essentie maar in habitus; ofwel niet in essentiële zaken een grote verandering maar in de gebruiken, de gewoonten.

Ieder die probeert te denken vanuit een synthese, zoals die onvermijdelijk begint te worden, zal rekening moeten houden met die feiten. Je kunt ze niet eenvoudig opzij zetten. Wat zijn de feiten van dit ogenblik?

Het oorlogsgevaar is aanmerkelijk groter dan de meesten van u zich realiseren. Het wantrouwen van Rusland tegen de westerse wereld en ook tegen iedereen die niet deel is van Rusland, is eigenlijk ontstaan in en kort na de Tweede Wereldoorlog. Toen Stalin niet te horen kreeg van zijn bondgenoten dat een atoombom zou worden afgeworpen voor dat hij in een situatie verkeerde dat hij daar niets meer aan kon doen. Toen heeft hij gezegd: Het westen wil mij dus verraden.

Ofschoon Stalin sinds dien allang is bijgezet (ik geloof zelfs ook nog een paar keer is omgezet) zit hij toch nog steeds met deze denkwijze in het geheel van de politieke- maar ook van de volksstructuur. Men voelt zich daarin eigenlijk door het westen deels verraden. Het gaat niet erom of dat recht of ten onrechte is. Nu komt het westen met een z.g. harde houding. Men probeert niet eerst de Russen te vertrouwen. Neen, men probeert eisen te stellen; ze af te dwingen. Die pogingen op zichzelf geven de Russen dus het gevoel dat de tendens van verraad die de koude oorlog eigenlijk voortdurend heeft bepaald, nog steeds voortduurt.

De spanningen zijn op dit ogenblik buitengewoon groot. Aan kleine tekenen kun je zien dat het inderdaad kritiek is. De Russen zouden ongetwijfeld geen grote acties in Afghanistan zijn begonnen, als ze niet het gevoel hadden dat ze hiermee moeten afrekenen, omdat er binnenkort een ander probleem komt.

De Amerikanen zouden zeker veel minder intrigeren in Zuid-Amerika en veel minder trachten om Zuid-Afrika te kopen. Het wordt nu moeilijk voor hen, maar ze hebben het altijd gedaan de laatste tijd, als ze niet het gevoel zouden hebben dat ze vandaag of morgen alle bondgenoten hard nodig zullen hebben. Zij zitten met een wantrouwen dat zo groot is geworden aan beide kanten dat van enige redelijkheid geen sprake meer kan zijn. Als er iemand een vlieg doodslaait en een agent van de tegenpartij hoort de klap, dan wordt er gesproken over een nieuw super-wapen.

Als je je realiseert hoe dat in elkaar zit, dan word je duidelijk: Je kunt eenvoudig niet meer praten met die grote massa's. Je kunt alleen nog praten met het individu. Je kunt niet meer voor of tegen een systeem

zijn, je kunt alleen voor of tegen de mens zijn. Je hebt niet te maken met het onbetrouwbare kapitalistische of communistische blok. Je hebt te maken met een groot aantal integere en betrouwbare mensen aan alle kanten, die alleen niet in staat zijn om de integriteit van hun tegenstanders als gewone mensen te beseffen. Dat daar geestelijk het een en ander moet gaan gebeuren is duidelijk. Dat wordt ook gedaan.

Men probeert inderdaad deze dingen langzaam maar zeker te laten doorsijpelen. Er zijn een aantal successen geboekt die van uit ons standpunt ontstellend groot zijn. Ik kan u zelf op een aardig effect wijzen:

Na enkele proeven met een ongeveer vrije handel heeft Rood-China nu de vrije markten ingevoerd waardoor een groot gedeelte van de producten niet meer worden gesubsidieerd en alleen in staatswinkels mondiaal worden verkocht, maar op de vrije markt ook verkrijgbaar zijn. Omdat er een tijdlang al beperkte vrije markten zijn geweest waar men aanvullend kon kopen, zijn de prijsverschillen ook niet zo ontstellend geweest al zal menige Chinees natuurlijk wel naar opkijken.

Rusland weet niet wat het moet doen en is op het ogenblik begonnen met een heel voorzichtige actie om vooral in de grote steden en in de omgeving daarvan een vrije markt eveneens toe te laten. Dat is niet alleen maar een verandering in het systeem of een tijdelijke aanpassing aan noodzaken. Het is een aarzelende erkenning van menselijke kwaliteiten die - of u nu helaas zegt of God zij dank - overal bestaan. Een mens werkt harder, doet meer als hij zelf daar ook de vruchten van kan plukken. Dat impliceert weer een mentaliteitsverandering.

Stel nu eens, dat er iemand komt die eindelijk de oplossing vindt voor een uitwisseling van producten tussen de gebieden die normalerwijs eigenlijk elkaar niet zozeer bereiken. Een klein begin is gemaakt. Er wordt op het ogenblik via Hongkong overigens nogal wat Japanse electronica binnengebracht in Rood-China. Onder andere die kleine radiotjes die meer piepen dan spelen maar die toch een grote weelde zijn vanuit Chinees standpunt. Omgekeerd wordt ook uit Rood-China heel wat uitgevoerd zowel naar Japan als ook naar India. Er is dus een verandering op komst.

Ik geloof, dat we juist hier te maken krijgen met begrip voor de medemens. Want ze kunnen natuurlijk wel een Chinese naam op zo'n radiotje zetten, maar als er achterop staat Made in Japan, dan komt de een of andere Chinees er toch wel achter wat dat betekent. Op deze manier gaan de mensen anders over elkaar denken en dat is het belangrijke.

Als de gewone mensen anders over elkaar denken, dan is het niet meer mogelijk om tegenstellingen kunstmatig in stand te houden zonder meer. Dan is het niet meer mogelijk om bepaalde vakgebieden helemaal van elkaar gescheiden te hanteren. Dan moet er een overbrugging worden gevormd. Dan is er een klasse nodig die tot denken in synthese in staat is. In de vernieuwing, die Aquarius zal moeten brengen is dat een van de belangrijkste factoren, zeker voor de aanlooperperiode.

Als je alle factoren bij elkaar optelt, dan blijkt dat er voedsel genoeg is voor de gehele wereld. Als je echter de feiten van het ogenblik optelt, dan kun je zeggen dat ongeveer $\frac{2}{3}$ van de wereld onvoldoende gevoed is en dat ongeveer $\frac{1}{4}$ van de wereldbevolking honger lijdt, om niet te zeggen hier en daar door hongersnood bijna ten onder gaat.

Dit kun je niet opvangen met regeringssystemen, met regeringshulp, met allerlei mooie acties al dan niet door radio en televisie ondersteunt. Dat kun je alleen opvangen door een vrije uitwisseling van producten, door een vrijelijk langzamerhand afvloeien van overproductie naar die streken waar ze noodzakelijk is. En dan geen kunstmatig hoog gehouden prijzen, maar gewoon productieprij. Vraag en aanbod bepalen de

waarde. Als je daarnaar terugkeert, kom je een eind verder. Dat zullen we in Aquarius, denk ik, meer zien gebeuren.

Wij hebben al eerder gezegd: een groot gedeelte van de grenzen gaat wegvallen. Dat daarbij allerlei grenzen eveneens verdwijnen al is het alleen maar vanwege douanerechten, daar zullen de regeringen niet zo graag aan beginnen. Maar toenemende douane-unies, een soort verenigd Europa in economische zin is denkbaar.

Het is ook opvallend dat op het ogenblik grensformaliteiten tussen de Oostbloklanden voor personen nog zeer intens zijn, maar voor goederen steeds milder worden gehanteerd. Er moet een verandering komen in de vloed van productie en ze moet zich bewegen in de richting van het optimale verbruikspatroon. Een synthese is wederom nodig. Niet meer: hoe kunnen wij b.v. de graanprijs zo hoog houden dat onze boeren tevreden zijn, maar hoe kunnen wij zoveel graan verbouwen tegen een prijs die het verbouwen nog aanvaardbaar maakt en gelijktijdig zorgen dat iedereen die daar behoefte aan heeft het kan krijgen.

Het klinkt misschien allemaal wat afgezaagd als ik het zo zit te vertellen. Maar geloof mij, deze eerste overkoepeling van schijnbaar tegengestelde belangen en waarden is noodzakelijk. Ze is de basis van elke verandering in een nieuwe periode. Ze is gelijktijdig de grondslag waaruit een vergroting van geestelijke mogelijkheden en invloed zal voortvloeien voor de mensheid. Want als je geen rust en evenwicht kunt vinden, dan zullen zelfs de beste geestelijke krachten vaak worden misbruikt.

Het is niet voor niets dat de grootste studie van paranormale vermogens tegenwoordig plaatsvindt in geheime centra waar men probeert om via helderziendheid en telepathie communicatie tot stand te brengen met spionnen in andere gebieden waarmee men probeert langs helderziende weg na te gaan wat er voor besluiten zijn genomen in bepaalde zittingen en wat dies meer zij. Op het ogenblik zou men het paranormale nog willen ombuigen tot een soort machtsmiddel, een wapen. Maar het moet juist zijn een innerlijk gevoel van verbondenheid waaruit de werkingen voortkomen.

Het moet niet zijn het kennen van het bovennatuurlijke. Het moet gewoon een ervaren in jezelf zijn en daaruit het groeien naar een beter beleven van een geheel, niet alleen maar van een enkel fenomeen. Het zal u duidelijk zijn: wanneer al deze dingen meer en meer gestalte krijgen, kan de wereld veranderen.

Je kunt de wereld niet van bovenaf veranderen. Van onderaf door revolutie kun je haar ook niet veranderen. Je kunt haar alleen veranderen, als besef, bewustzijn en wijze van werken worden aangepast aan de werkelijkheid zoals ze nu bestaat. En daarvoor is een beter begrip van de mensen onderling nodig. Daarvoor is de overbrugging tussen allerlei schijnbaar apart staande specialismen noodzakelijk. Daarvoor is de samenwerking geest en stof noodzakelijk.

Vraagt u mij alsjeblieft niet: wat kunnen wij doen? U kunt gewoon uzelf zijn en gelijktijdig zorgen dat u voor uw medemensen zoveel mogelijk een positieve betekenis heeft. Dat u tevens de negatieve ontwikkelingen niet zonder meer probeert te bestrijden, maar dat u probeert hun betekenis te ontwaarden. Als u dat kunt, dan bereikt u iets.

Zeg ook niet: Maar kan de geest dan niet zorgen dat en dan noemt u maar een paar namen, wordt beïnvloed. Er zijn mensen, die zouden van ons gewoon willen dat een geest op de schouder van Lubbers zou zitten en hem voortdurend zou toefluisteren: wees niet zo stom! Daar hebben ze de kranten voor en hun tegenstanders. Ze trekken zich er toch niets van aan.

Wij kunnen mensen niet veranderen. Wij kunnen ze eens laten uitglijden, natuurlijk. Maar als ze teveel uitglijden, dan verliest ook dat zijn

betekenis en gaat iedereen gewoon naar binnen om te zien hoe ministers en kamerleden uitglijden. Dan wordt dat nog een folkloristisch gebruik vooral voor de toeristen. Die dingen zijn zinloos.

De verandering moet in de mens plaatsvinden. De geest is bereid om mee te werken aan die verandering, haar krachten en mogelijkheden toe te voegen aan die van de mens, maar ze wil haar geestelijke waarde en waardigheid niet opgeven om een soort onstoffelijke supermens te worden. Van de mens kan niet worden verwacht dat hij gaat leven alsof hij een geest was. Laat de mens maar leven als een mens met alle menselijke kwaliteiten, met alle z.g. menselijke fouten op de koop toe. Geen bezwaar. Maar laten wij elkaar aanvullen waar het mogelijk is. Dat kan de geest, dat doet de geest. Er zijn steeds méér mensen die proberen dat ook te doen.

Dit, mijne vrienden, is het begin van deze samenvloeiing en tevens overkoepeling waardoor twee werelden in hun krachten en mogelijkheden tot een grotere eenheid kunnen uitgroeien. Het zal die eenheid zijn, die én voor een mens én voor een geest tenslotte een verlossing, een verbetering, een totaal nieuwe ontplooiingsmogelijkheid gaat betekenen. Vandaar dat ik voor vandaag boven mijn onderwerp zette: Synthese.

x U heeft in 1984 gezegd dat de spanningen die tussen Oost en West bestaan zullen toenemen. Wanneer zullen ze in 1985 nu afnemen?

- Na 1987. Wij kunnen aannemen, dat tussen de mensen en waarschijnlijk ook tussen de staten de verhoudingen beter worden. Maar vergeet niet dat atoombommen worden gecontroleerd door betrekkelijk weinig mensen die over het algemeen zeer eenzijdig denken en die in hun eenzijdigheid wel eens hun volk zouden willen redden van de vrede die ze zouden willen sluiten met de tegenpartij, omdat ze menen: daaraan gaat ons baantje, ons gezag, onze belangrijkheid te gronde. Maar dat zeggen ze niet. Ze zeggen: Daaraan zal ons volk ten onder gaan.

De veiligheid van die apparaturen is tamelijk groot. Dat is ook duidelijk. Kijk, de controles op het afvuren van dergelijke wapens moeten wel buitengewoon goed zijn, omdat anders de eerste de beste idioot aan een knop kan zitten en zijn eigen gouvernement en een deel van de wereld kan gaan afpersen. Daarom moeten er zoveel maatregelen zijn dat de veiligheid is gewaarborgd; dat dus een persoonlijk hanteren daarvan bijna onmogelijk is. Degenen, die deze controles uitoefenen, over de sleutels beschikken etc., zijn mensen die hun regeringsvorm en hun land over het algemeen sterk zijn toegedaan. Eerst als hun land zou afwijken van hetgeen zij beschouwen als juist, zeker en veilig, worden ze misschien gevaarlijk. Dat geldt in Rusland zo goed als in de Ver. Staten. Het geldt zelfs - zij het iets beperkter - in Frankrijk.

Na deze actuele toelichting kan ik alleen maar zeggen. Mensen, vreest niet voor een atoomoorlog. Dat heeft absoluut geen zin. Als morgen de hemel valt en het is mooi weer, dan heeft u allemaal een blauw petje op. Als morgen een atoombom valt op deze aarde, dan vallen er daarna zoveel dat u allemaal in onze wereld kunt bijkomen van de overvloedige straling die de aarde u heeft geboden. Maak u gaan zorgen. Werk aan de vrede en aan het mens-zijn. Dat is belangrijk, al het andere is maar bijkomstig.

DE GANG VAN DE HUMOR.

De meeste mensen begrijpen dat niet zo snel, maar humor is erg be-
duidend voor de onderlinge menselijke relatie; de situatie waarin men
leeft. Daarnaast is de humor niet alleen een mate van ironie, soms zelfs
spot, maar ze is tevens ook een vorm van kritiek.

Zolang een kritiek speels blijft, is ze duidelijk en tevens ongevaar-
lijk. Laat mij u een voorbeeld geven: Vroeger hadden de mensen het erover
dat je kon leven als God in Frankrijk. Dat kan tegenwoordig niet meer,
want met al die communisten heeft God in Frankrijk geen leven meer.
Dat is dus een vorm van humor waarin kritiek zit.

Je hebt ook humor die wat onthullender werkt. Vroeger had je ont-
zettend veel schoonmoedermoppen. Tegenwoordig echter kan een schoonmoe-
dermop niet goed meer werken, want per slot van rekening je hebt die
babyzit hard nodig.

Zo is er ook een tijd geweest dat pastoormoppen in waren. Maar ja,
nu de pastoors door hun eigen houding vaak zelf mop zijn, gaat dat er
ook een beetje uit.

Men zegt ook: De joodse humor is voor een groot gedeelte verdwenen.
Dat is wel waar, maar komt dat niet omdat de joden zichzelf teveel au
sérieux zijn gaan nemen? Ze zijn zichzelf niet meer omdat ze in de ogen
van de wereld zichzelf willen zijn.

Wat is nu joodse humor? Joodse humor eigenlijk: iemand die afgemaakt
moet worden en dan tegen zijn beul zegt: Ach, laat me effe wachten met
roken. Ik ben er nu net van afgestapt. Een wrede humor misschien, maar
er zit iets in.

Of: Jongen, als je naar beneden wilt springen, zegt de joodse politie-
agent tegen degene die zelfmoord wil plegen op de wolkenkrabber, doe
het dan meteen, want ik heb een afspraakje.

Dergelijke vormen van humor vind je natuurlijk overal. Elk land en
elk oord heeft zijn eigen vormen van speelsheid en humor.

De Haagse humor is natuurlijk enigszins deftig. Dat komt omdat
daarin staatkundige en politieke overwegingen meespelen.

'Voel jij nog wat voor de Christelijk Historische Partij?' 'Nou neen,
sedert het CDA is het meer christelijk histerisch geworden.'

Dat zijn dingen, u lacht daar misschien niet zo over, omdat u dat als
doodnormaal beschouwt. Als dus een buitenstaander de deftige Hagenaar
in zijn eigen milieu mag aanschouwen, dan zit daar voor de buitenstaan-
der een zekere vorm van humor in die de Hagenaar nooit zal begrijpen.

Een Amsterdammer heeft weer zijn eigen vorm van humor.

'Ach,' zegt hij, 'wij lopen al vooruit op de toekomst. Nu er zoveel wa-
gens langs de grachten niet meer geparkeerd kunnen worden, doen wij het
in de gracht zelf.'

De Rotterdammer bekijkt het ook weer een beetje anders. Hij zegt:
'Het hart uit de stad is wel weg, maar we werken nog hard genoeg om
er desondanks te komen.' Als een Amsterdammer dan zegt: 'Zouden wij dan
niet een stukje Amsterdam geven voor harttransplantatie?' Dan zegt de
Rotterdammer: 'neen, want jullie manier van werken zou onmiddellijk af-
stoting ten gevolge hebben.'

Het is misschien een wat eigenaardige methode om je leven uit te
drukken. Maar als je te maken hebt met je burens, met je medemensen, dan
wordt ook daarin heel vaak bewust of onbewust humor verwerkt.

Bijvoorbeeld van een buurvrouw: 'Ze ziet er soms wel knap uit, maar het is
het lelijke eendje als je haar 's morgens in d'r paignoir ziet. Pas als ze

opgespotten is, is het een zwaan. Of anderszins: 'Ach die Surinamers, je moet ze maar nemen zoals ze zijn. Per slot van rekening, ze zijn licht angebrand, maar dat is ook in hun kleur te zien. Het zijn gelijktijdig vormen van kritiek en van zelfexpressie.

Ik geloof, dat er veel meer humor zou moeten zijn ook op internationaal terrein. Waarom niet een Ronde Tafelconferentie tussen de grote mogendheden: Reagan met stetsonhoed, revolver, lasso en de Russische vertegenwoordiger als kozak gekleed volksdansend opkomend. Dat zou wel de sfeer veranderen.

Ook al die negerstaten die in de UNO zo vaak hun stem afwijkend uitbrengen al is het alleen maar omdat hun vaak grote bedragen daarvoor worden geboden, zouden veel meer indruk maken, als ze hun zakenpak voor een djebellah zouden verwisselen en als ze dan iets te zeggen hebben al tom-tom dansend zouden binnenkomen. Ik geloof, dat de interesse voor de internationale politiek dan veel groter zou worden. Want het is een circus. Mag het er dan niet als zodanig uitzien?

De hele wereld is vol klatergoud. Klatergoud is niet echt. Het is ook niet slecht, maar je moet weten dat het klatergoud is. Het doet mij altijd denken aan de mensen die baren lood licht vergulden en dan als echt goud aanbieden tegen een prijs die iets onder de officiële ligt. Kijk, als je weet wat het is, dan stink je er niet in, maar je hebt er plezier over. Als je niet weet wat het is, voel je je voortdurend bekocht.

Ook de gewoontevorming die in zoveel opzichten b.v. in de zakenwereld op het ogenblik plaatsvindt. Waarom durven de mensen niet hardop zeggen: Deze sigaret bevat voor, laat ons zeggen, 5 cent tabak, fabricagekosten 2 cent, de sigaret komt op 15 cent, u zoudt voor 8 cent belasting roken. Dat zou misschien geen humor zijn, maar het zou de zaak wat duidelijker stellen.

En waarom niet uitroepen dat zwartrijders niet alleen de oorzaak zijn van de hoge prijzen van het openbaar vervoer, maar vooral ook van het feit dat degenen die het regelen er zoveel aan willen verdienen dat ze geen mensen willen aanstellen om toe te zien of iedereen betaalt. Dat zijn dingen daar kun je je mee bezighouden.

Een vorm van humor, zij het ook weer zwarte, vind ik de opmerking van iemand die zegt: Ach, één brand en een paar slachtoffers (het ging over een brand in Engeland) en iedereen staat te schreeuwen. Maar hebben ze wel eens gekeken hoeveel mensen er per jaar in het verkeer alleen in Nederland sneuvelen? Dat is vergelijken van misschien wel onvergelykbare zaken. Ik denk, dat daarin de kern van de humor zit.

Zelfs God wordt tot een soort humorist, als de mens zich met Hem gaat bezighouden. De Heer, die b.v. het celibaat aanbeveelt voor degenen die Hem prediken en gelijktijdig de vruchtbaarheid probeert te bevorderen bij alle anderen. Waarbij dus kan worden gezegd, dat de Heer voor de eenzame priester en voor de zwangerschap is, maar dat hij tegen alle andere dingen schijnt te zijn. Per slot van rekening, God heeft het zo goed geweten. Het is begonnen met Kaïn en Abel. God had van tevoren zijn schepping bekeken en Hij zag dat het goed was. Sedert dien gaat het nog steeds door. Het schijnt dat Kaïn en Abel voortdurend wordt geprolongeerd wegens enorm succes.

Dergelijke voorstellingen vind ik op zichzelf absoluut interessant en veelzeggend. Niet omdat ze juist zijn, want het gaat niet om de juistheid. Het gaat meer om het laten zien van de onredelijkheid der dingen.

Wat is onredelijk? Een vraag: b.v. wat draagt een Schot onder zijn kilt? Waarop degene aan wie de vraag wordt gesteld zegt: Wie is de vraagsteller; man of vrouw? Voor de man is het: Hij draag er een onderbroek onder. Voor de vrouw zou het antwoord wat anders kunnen zijn. Het is maar

hoe je het bekijkt.

Waarom zijn er tegenwoordig, juist in deze tijd van emancipatie, steeds meer majorettenkorpsen op mars? Waarschijnlijk omdat de vrouw die op haar rechten staat toch graag haar benen wil laten zien. We kunnen zeggen: Dat is een normale vrouwelijke eigenschap. Ik heb er ook helemaal niets tegen.

God heeft om te beginnen twee sexen geschapen. De mens heeft voor de rest van de variatie gezorgd. Dat die verschillen kenbaar zijn, daar is helemaal geen bezwaar tegen, maar iedereen kijkt op een andere manier. Man en vrouw staan te kijken naar de David van Michelangelo. De man zegt: Wat is hij mooi. De vrouw kijkt meer specifiek naar details en zegt: Wat is ie klein. U lacht erom en toch schetst dat iets.

Ik wil niet zeggen dat je in alle humor, in alle moppen de hele wereld kunt kennen. Dat is onzin. Maar soms begint de humor eigenlijk al een mystiek systeem te worden. Dat is erg interessant.

Neem nu Zen. Er zijn een aantal Zen-uitspraken waarover je werkelijk a.h.w. met je oren klappert als westerling. De leerling vraagt: Wat is de waarheid? De Meester zegt: Denk erover na. Dan komt de leerling terug en zegt: Ik geloof, dat ik de waarheid heb gevonden. Dan zegt de Meester: Klets niet. Is dit een mop of is dit waar? Het is allemaal zo eenvoudig.

Hoe klinkt het als iemand als één-handige in de handen klappt? Het zijn krankzinnige vragen, maar ergens zit er begrip in voor relativiteit en een poging om in een schijn van subjectieve benadering toch objectiviteit te handhaven.

Ik vind het nog steeds erg mooi dat iemand zegt: Karel de Kale was een voorganger van Kojak. Het is wel niet waar, maar het zegt iets. Of: Philips de Schone waste zich niet genoeg. Dat zegt iets over zijn gevolg. Op deze manier wordt er ergens iets geïnterpreteerd.

Nu denkt u waarschijnlijk: een vervelend onderwerp. Maar als we reëel zijn, werkelijk reëel, dan kunnen we zelfs aan de hand van door onze vrienden (de geestelijke vrienden) gemaakte opmerkingen zien dat je op een gegeven ogenblik objectiviteit en subjectiviteit vermengd in de humor, dat je een situatie tekent.

Als onze vriend Henri uitroept: Het huwelijk is de strijd tussen de sexen waar de wapenstilstand in bed wordt gesloten. Dan zegt hij iets waarover sommigen zich geschokt door voelen. Maar hij omschrijft verder toch wel een feitelijke situatie die in vele huwelijken voorkomt.

Een zonde is een gemiste kans (eveneens van Henri.) Wat is hier eigenlijk gezegd? Een zonde is een vergrijp. Als u de filosofie er achter eens even bekijkt, dan wil dit zeggen: Alle mogelijkheden op aarde zijn door de Schepper gegeven. Maar als je er geen gebruik van maakt, dan ben je in feite een zondaar, omdat je dus Gods kansen en mogelijkheden verwerpt. Maar als je dat tegen een mens zegt, dan antwoordt hij: Ik krijg zoveel mogelijkheden die kan ik niet aan. Dan maar liever zondigen.

Er zijn ook monsen die zeggen: God heeft alles verboden, maar wij allen zijn zondaars. Dat vind ik nog veel betor.. Die mensen geven het tenminste toe.

In bepaalde christelijke kringen hoor je steeds weer: Wij zondige mensen... Dan denk je: ja, ja, die mensen kennen zichzelf wel. Maar waarom vragen ze dan dat anderen zich aan de regels moeten houden?

Er zijn mopjes bij die bijna dom zijn en die toch interessant zijn. Waarom heet een non een non? Omdat nonnen vroeger Frans spraken en dit het woord was dat ze tegen elke man gebruikten. U lacht erom, maar is het niet waar dat we eigenlijk met dergelijke woordspelingen gelijktijdig een karakteristiek geven? Bijvoorbeeld: Er is een groot verschil tussen

de Belgische en Nederlandse politiek. In België word je veel eerder door de autoriteiten afgescheept, maar dat komt omdat ze meer Schepenen hebben.

Waarom doen de mensen zoveel met de Franse slag? Omdat ze liever geen slag uitvoeren.

Wat is dit? Is dit commentaar? Eigenlijk niet helemaal. Het is even iets in het zoeklicht zetten. Ik geloof, dat de wereld op het ogenblik een tekort heeft aan humor. O, bijtende humor genoeg. Sarcasme kun je overal aantreffen in zeer rijke mate. In enkele gevallen een beetje zelfspot.

Wat is een geest? Weet u dat? Een geest is een menselijk bewustzijn zonder hemd. Dat is volledig waar. Als je probeert met die kleinigheden duidelijk te maken wat er is, dan kom je als vanzelf in een situatie te verkeren waarmee je die dingen veel gemakkelijker aankunt.

Sommige van onze sprekers hebben ook het beledigen van hun gehoor tot een ware kunst verheven. Er zijn bepaalde uitspraken geweest van Ho Seng. Deze antwoorden toen iemand vroeg of wij niet op een verkeerde manier naar de Derde Wereld kijken: 'Wie buikpijn heeft van teveel eten, beklaagt zichzelf teveel om de honger van een ander te beseffen.' Een andere keer toen hij werd aangevallen na 4 à 5 keer zijn gedachten te hebben uiteengezet, waarop de spreker daar weer op terugkwam om toch gelijk te krijgen, zei Ho Seng nederig buigend: 'U moet mij vergeven dat mijn gering verstand uw grote wijsheid niet kan volgen.'

Ik herinner mij ook nog een andere spreker die op een gegeven ogenblik werd geconfronteerd met een zekere onwil bij het publiek om een tamelijk geavanceerd denkbeeld te volgen en die toen heel rustig zei: 'Ach, mensen maakt u zich niet druk. Want wie net rijp is voor de kleuterschool moet zich maar niet bezighouden met de denkbeelden van de Hogere Burgere School.' Wat een belediging was maar een verfijsde.

Misschien dat we zelfs dat zouden moeten doen. Wij zouden moeten leren om onze aanklachten en beledigingen een beetje vrolijker te formuleren. Bijvoorbeeld: Als ik over Lubbers moet praten, dan zou ik zeggen: De belasting-korter, want hij kort alles behalve de belasting. Zou ik over Den Uyl moeten praten, dan zou ik zeggen: De illusie van een tweede zitting als minister-president. Zou ik moeten spreken over de huidige Paus, dan kan ik alleen maar zeggen: Dit is een geestelijke die het vliegen tot zijn roeping heeft verheven. En als ik denk aan kardinalen, bisschoppen of dominees in Nederland hoe vaak zou ik dan niet moeten zeggen: Ach, dat zijn heren die hun eigen geweten zozeer in overeenstemming hebben gebracht met hetgeen ze van anderen geloven, dat ze niet meer kunnen geloven dat anderen anders zijn dan zij denken.

Het zijn allemaal benaderingen. Het zijn beledigingen in zekere zin. En als je nu toch iemand wilt beledigen, zeg dan over Maggie Thatcher: Dat ze iron lady wordt genoemd is waarschijnlijk te wijten aan het ouderwetse corset dat ze draagt. Zoals een ander deed die het leven van de huidige Nedderlands koningin beschreef: Van een vrolijk kind via prinses Glimlach naar koningin Zuurpruim. Of dat helemaal waar is? Ik vind van niet, maar in een dergelijke formulering ligt een visie.

Ik wacht nog altijd op het ogenblik dat er ergens een staatsman met gevoel voor humor komt. Wat dat betreft mis ik Kroetsjev. Dat was een man, die met zijn laars op tafel durfde timmeren en zo eigenlijk het hele bouwwerk dat verbaal in elkaar was gezet in elkaar wist te timmeren. Ik vond dat de grootste vondst. Wij hebben nu last van hem, maar ik wou dat jullie hem nog hadden. Want alle dingen, die met lach kunnen worden afgedaan, zijn verteerbaar. En al datgene wat met bittere ernst wordt gezegd, is onverteerbaar.

Als je tegen iemand zegt: Jij bent een groot stuk onbenul en je weet

niet waarover je praat, dan wordt hij nijdig. Maar als je gelijk hebt met hetgeen je hebt gezegd, zeg tegen hem: Ach, ik kan begrijpen dat uw begripsvermogen zo omvattend is dat u niet in staat bent te overzien wat een ander bedoelt. Dan heb je precies hetzelfde gezegd. Jij kunt erom lachen en de ander voelt zich gestreeld en is tevreden over de wereld.

Ik heb ook horen zeggen: Heel veel mensen zijn pas geïncarneerd. Die daar komt pas uit de dierenwereld. Je kunt het echt zien. Er zijn er die lopen trots rond te stappen als een leeuw (vaak in uniform). Er zijn anderen die sluipen veerkrachtig overal rond of ze nog iets kunnen verschalken: katten. Je hebt degenen die overal tussen door glibberen; ex-slangen. Je hebt ook de ex-varkens die proberen alles naar zich toe te halen en slobberen wat ze kunnen. En als je dan dat zo hebt gezegd, kan er een gedachte rijzen uit het publiek die eigenlijk nog een veel betere mop is: een dame die zich afvraagt: Zou mijn man dat soms zijn, want die snurkt zo?

Ik wil maar zeggen, het lijkt een onbenullig praatje, maar het is veel belangrijker dan u denkt. Probeer eens te kijken naar het belachelijke in uzelf en in anderen. Als ik mijzelf zie zitten als een geest die over humor moet spreken, terwijl ik het veel minder goed kan dan anderen die in de geest humorist zijn geworden, omdat ze op aarde zoschagrijnig waren, dan voel ik ergens dat er iets wringt. Maar aan de andere kant zie ik alleen door de manier waarop ik naar u zit te kijken toch overal een glimlach. Gelijktijdig heb ik de hoop, dat ik u iets heb laten zien van de betrekkelijkheid van alle gewichtige benadering van de geest. Want o je, als je soms ziet wat er gebeurt!

Ik herinner mij zo'n mislukte nozem uit de geest. Hij spookte wel eens. Hij was nogal een spotgeest die toevallig terecht kwam in een kleine kring. Toen ze hem vroegen: Hoe heet u? Zei hij: noemt u mij maar broeder Ambrozius. Waarschijnlijk omdat hij terug dacht aan de drank waarmee hij zich op aarde had gesterkt en die hem smaakte als nectar of ambrozijn, ofschoon het in werkelijkheid het product was van zeer commerciële distilleerders, ook kwalitatief.

Deze geest werd aanbeden. Hij was de geleidegeest van de kring. Als ze begrepen hadden wat hij zo nu en dan tegen hen zei, dan was hij het niet lang gebleven. Maar zij zochten in die geest alleen de hoge dingen: het licht, de goddelijke waardigheid, kortom, de stralende verlichting. Die moest dan komen uit een gaspitje dat niet eens vol brandde. Vandaar dat hetgeen uit het medium kwam meer gas was dan wat anders.

Als geest kun je daarover lachen. Aan de andere kant kun je je ook afvragen: hoe dom zijn de mensen dat ze niet alle kanten van een zaak willen bekijken. Als u naar ons luistert, moet u zo nu en dan toch wel eens in een wat verborgen lachje ontaarden en denken: denken ze nu werkelijk dat wij zo gek zijn of zijn zij zo gek? En als wij het dan samen in eenheid toch weten te beleven, dan is er het antwoord: Wij zijn zo gek, wij allen.

Zie de beperktheid van geestelijke en stoffelijke waarden. Maar zie ook de intense ernst die er in jezelf is. Probeer die ernst te gebruiken als een kracht om er wat mee te doen. Maar als je dan ziet hoe belachelijk je haar soms manifesteert, lach dan eens om jezelf. Want eerst als je om jezelf kunt lachen, heb je het recht om dat ook om anderen te doen. En aangezien anderen u niet zoveel gelegenheid tot opgewekt lachen geven, zou ik dus beginnen met om uzelf te lachen anders zoudt u een hoop van de lol missen.

x Wat denkt u van Freek de Jonge?

- Is dat een humorist? Dan heb ik hem vaak verkeerd begrepen. Ik dacht

dat het een clown was die zijn satirische melancolie probeerde bot te vieren op het onbegrip van degenen die naar hem luisterden. Maar iedereen kan het op zijn manier doen. Het is eigenlijk zo, dat de humorist voor een deel de weergave is van het volk dat hem vereert. André van Duin b.v. een reuze humorist voor mensen die zelf ook een grote bek hebben.

Freek de Jonge is een humorist voor anderen die ook niet begrijpen hoe gek ze doen. U moet dus kijken voor wie is de humorist een humorist. Maar ik denk, dat de humor pas werkelijk ontstaat op het ogenblik, dat je de relatie tussen jezelf en de humorist die je goed vindt gaat begrijpen.

x Ik wilde graag weten waarom boer Koekoek niet in de Tweede Kamer zit.

- Ik vind dat inderdaad zeer betreurenswaard. In de eerste plaats om een vriend te citeren: Een goed circus heeft een goede clown nodig. In de tweede plaats: Nu hij weg is, is het bij anderen toch koekoekgezing. Dus ik betreur zoiets en ik geloof, dat het beter is dat dergelijke figuren zich op eigen wijze kunnen manifesteren dan dat je partijen krijgt die hun eigen onfeilbaarheid en hun uitverkorenheid tot een dogma verheffen dat hun het recht geeft ieder ander weg te ranselen. Wat dat betreft heb ik het altijd betreurd dat Hitler nooit geleerd heeft te manipuleren met een wandelstokje. Met een bolhoed op was hij ongetwijfeld een uitstekende leider geweest.

DE KUNSTBUS.

Er is een bus met kunst. Of is het een kunst om in een bus iets te krijgen dat kunst heet en zo op kunstige wijze het onkunstige van de schijnbare kunst te verhullen door de blikverpakking waarin ze wordt rond gevoerd?

Het is een vraag. Ik weet geen antwoord. Maar zou het goed zijn om het werkelijk fraaie aan iedereen te brengen. Ik meen gelezen te hebben dat je geen parelen voor de zwijnen moet gooien. Als iets werkelijk goed is, dan zal het zijn waardering heus wel vinden. Maar ik denk, dat je iets pas werkelijk waardeert, als je daar moeite voor moet doen.

Je kunt spreken over drempelvrees voor muziek of wat dat betreft voor bepaalde geestelijke waarden. Maar die drempelvrees kun je niet overwinnen door het naar het volk toe te brengen. Je kunt die alleen overwinnen door de mensen duidelijk te maken waar ze iets kunnen vinden, als ze zelf de moeite nemen om het te zoeken.

Als u mij vraagt om meditatief hierover iets te zeggen, dan kan ik alleen maar mediteren over wat waarde kan bezitten, wat ons wordt gegeven zonder dat wij daarvoor vechten. Hoe meer we vechten, hoe meer we iets waarderen dat we zo hebben verworven. Laten wij dan leren te strijden om die innerlijke waarden te vinden die ons misschien wel gegeven zijn, maar die ons gelukkig niet onthuld zijn. Want door ons zoeken naar de onthulling zelf zullen wij pas de belangrijkheid leren beseffen van al die krachten van licht die in ons schijnen.

Als je de verlichting rondvoert met een kunstbus of zoals ze elders gebeurt met een Cadillac of nog luxueusere voertuigen, dan heb ik het gevoel dat je daarmee gelijktijdig het hoogwaardige profaneert en het de mens onmogelijk maakt die hoge waarden in zichzelf te vinden, die hij nu door de uiterlijkheid en het gemakkelijke aanbod als vanzelfsprekend is gaan beschouwen.

:--:~: